

Pomorski Uniwersytet Medyczny w Szczecinie

Katedra i Zakład Pielęgniarstwa

Kierownik prof. dr hab. n. med. i n. zdr. Elżbieta Grochans

ul. Żołnierska 48, 71-210 Szczecin

tel. +48 91 48 00 910, fax +48 91 48 00 905, e-mail: zpropnp@pum.edu.pl

Szczecin 2022-10-16

Recenzja

Rozprawy doktorskiej mgr Joanny Moćkun-Pietrzak pt. „Zdrowie reprodukcyjne i zadowolenie z życia seksualnego położnych pracujących zmianowo” napisanej pod kierunkiem: dr hab. Aleksandry Gaworskiej-Krzemińskiej, prof. uczelni i promotora pomocniczego: dr n.med. Anny Michalik

Ocena wyboru tematu

Zgodnie z danymi GUS w Polsce osoby pracujące w nocy stanowią około 1 126 290 pracowników, z czego 165 678 to osoby pracujące w sektorze ochrony zdrowia, a wśród nich 136 529 to kobiety. Praca w sektorze ochrony zdrowia związana jest z systemem zmianowym w celu zapewnienia ciągłości opieki w szpitalach. W ostatnich latach rośnie liczba badań dotyczących wpływu pracy zmianowej, jednak są to głównie badania wpływu systemu pracy na zdrowie pracowników, a nie na ich kontakty seksualne i satysfakcję z życia seksualnego.

Praca w systemie zmianowym, zwłaszcza w nocy, ma negatywny wpływ na funkcjonowanie organizmu. Melatonina koordynująca pracę zegara biologicznego ma działanie przeciwzapalne, przeciwnowotworowe oraz odpowiada za wzmocnienie odporności. Ekspozycja na światło sztuczne w nocy hamuje produkcję melatoniny i zaburza rytm dobowy. Ponadto zaburzenia snu spowodowane pracą zmianową przyczyniają się między innymi do rozwoju nowotworów, chorób układu krążenia oraz układu pokarmowego.

Zaburzenia zdrowia reprodukcyjnego to grupa schorzeń uniemożliwiająca prawidłowe funkcjonowanie i posiadanie potomstwa. Możemy do nich zaliczyć najpowszechniejsze problemy takie jak: endometrioza, mięśniaki macicy, nowotwory narządu rodne, zespół

policystycznych jajników, choroby przenoszone drogą płciową, niepłodność czy przemoc seksualną.

Zdrowie reprodukcyjne i seksualne to obszar zdrowia dotyczący seksualności oraz rozrodczości. Ma ono znaczenie szczególnie dla kobiet, aby mogły swobodnie i odpowiedzialnie decydować o swoim życiu. Uważam, że wybór tematu był bardzo trafny, a podjęty problem jest aktualny i mieści się w dyscyplinie nauk o zdrowiu.

Ocena formalno-redakcyjna

Przedstawiona do oceny praca ma układ typowy dla dysertacji doktorskiej, zawarta jest na 147 stronach komputeropisu, łącznie z załącznikami. Struktura pracy jest przejrzysta i logiczna, została zachowana właściwa proporcja poszczególnych elementów. Założenia teoretyczne poruszanej problematyki, poprzedzone wstępem stanowią pierwszą część dysertacji. Kolejna część to konceptualizacja badań własnych. Część trzecią stanowi materiał empiryczny, obejmujący wyniki badań, dyskusję i wnioski. Praca zawiera również wykaz wykorzystanego piśmiennictwa, streszczenie w języku polskim i angielskim, spis tabel, rycin oraz spis załączników zawierający wykorzystane w pracy narzędzia badawcze oraz dokument zawierający liczbę położnych zarejestrowanych w województwie pomorskim. Piśmiennictwo stanowi 149 pozycji dobranych do treści pracy w sposób prawidłowy, około 72 % to publikacje anglojęzyczne, natomiast ponad 60% to pozycje z ostatnich 10 lat. Edytorsko praca jest staranna, czytelna, ilustrowana tabelami i rycinami. Poszczególne części są koherentne i zgodne ze swoimi tytułami. Treść pracy zgodna jest z tytułem dysertacji.

Ocena merytoryczna

W części teoretycznej Doktorantka przedstawiła w sposób syntetyczny zagadnienia dotyczące tematu badań. Opierając się na piśmiennictwie, wyjaśniła rytmy biologiczne człowieka. Opisała wpływ pracy zmianowej na zdrowie reprodukcyjne i życie seksualne kobiet, uwzględniając dość szczegółową analizę zaburzeń seksualnych i zaburzeń układu rozrodczego, opierając się głównie na opisie wyników innych autorów. W dalszej części poruszyła problem wpływu pracy zmianowej na występowanie zaburzeń zdrowia i funkcjonowania człowieka. Uwzględniła różnorodne wskaźniki, między innymi: zaburzenia snu, układu pokarmowego, sercowo-naczyniowego, choroby nowotworowe, zaburzenia zdrowia psychicznego, zaburzenia relacji rodzinnych oraz ograniczenia aktywności fizycznej. Podsumowując tę część pracy, stwierdzam, że napisana jest ze znanstwem zagadnień podjętej problematyki.

Kolejne rozdziały to konceptualizacja badań własnych i opis procedury badawczej. Celem badań była próba oceny wpływu pracy zmianowej na zdrowie reprodukcyjne oraz zadowolenie z życia, w tym z życia seksualnego położnych. Doktorantka ustaliła również trzy problemy badawcze oraz trzy hipotezy. Skonstruowane są jako problemy rozstrzygnięcia, szkoda, że Doktorantka nie uwzględniła problemów opartych na dopełnieniu. Doktorantka wymieniła również zmienne: zależne (zdrowie reprodukcyjne, zadowolenie z życia, w tym seksualnego, Indeks Funkcji Seksualnych Kobiety) oraz zmienne niezależne: wiek, staż pracy, system pracy, liczba lat pracy w systemie zmianowym, liczba dyżurów nocnych w miesiącu. Ta część pracy została wykonana poprawnie.

Badania zostały przeprowadzone w okresie od lipca 2019 do maja 2020. Grupę badaną stanowiło 520 położnych płci żeńskiej pracujących w placówkach medycznych województwa pomorskiego, co stanowi ponad 25% całości zatrudnionych w tym regionie. Dobór grupy do badań był celowy. Doktorantka uwzględniła kryteria włączenia do badań: płeć żeńska, wykonywanie zawodu położnej, staż pracy nie krótszy niż sześć miesięcy, praca w systemie zmianowym bądź dziennym, praca w województwie pomorskim oraz kryteria wyłączenia z badania: płeć męska, niewykonywanie zawodu położnej, staż pracy krótszy niż sześć miesięcy, praca poza województwem pomorskim.

Badanie zostało przeprowadzane zgodnie z zasadami Deklaracji Helsińskiej oraz obowiązującymi regulacjami prawnymi. Na przeprowadzenie badań uzyskano zgodę Niezależnej Komisji Bioetycznej do Spraw Badań Naukowych przy Gdańskim Uniwersytecie Medycznym (NKBBN/317/2019) oraz dyrekcji placówek, w których zostały przeprowadzone. Badanie początkowo prowadzono tradycyjną metodą papier – ołówek, jednak ze względu na zmieniającą się sytuację epidemiczną związaną z pandemią COVID-19 badanie przeprowadzono również przy użyciu techniki on-line (ankiety Google).

Do badań zastosowano metodę sondażu diagnostycznego, technikę ankiety. Zastosowano następujące narzędzia:

1. Część I. Dane ogólne – zawierała pytania dotyczące danych społeczno-demograficznych charakteryzujące respondentów;
2. Część II. Kwestionariusz zadowolenia z życia, w tym życia seksualnego (FZL), wersja w adaptacji polskiej J. Chodkiewicza;
3. Część III. Zdrowie reprodukcyjne – zawierała autorskie pytania oparte na przeglądzie piśmiennictwa z tego obszaru;
4. Część IV. Indeks Funkcji Seksualnych Kobiety (PL-FSFI) – wersja w adaptacji polskiej K. Nowosielskiego.

Na użycie dwóch standaryzowanych narzędzi badawczych otrzymano odpowiednie zgody (nie uwzględniono ich w załącznikach).

Zaproponowany warsztat badawczy jest poprawny i świadczy o znajomości tematyki badawczej przez Doktorantkę. Zastosowanie odpowiednich narzędzi, przyniosło interesujący poznawczo i ważny ze względów praktycznych materiał badawczy.

Badania zostały zrealizowane z zastosowaniem odpowiednich metod statystycznych umożliwiających opracowanie i interpretację danych.

Najważniejsze dane wskazują na gorsze wyniki osób pracujących w systemie zmianowym ze zmianą nocną w ocenie zdrowia reprodukcyjnego respondentów, szczególnie w problemach prokreacyjnych, liczbie poronień i wydłużonego cyklu menstruacyjnego. Ocena funkcjonowania położnych na różnych płaszczyznach seksualnych wskazuje, iż zaburzenia sfery seksualnej są większe u osób pracujących w systemie zmianowym ze zmianą nocną. Rodzaj wykonywanej pracy w badanej grupie położnych nie wpływał na regularność cyklu menstruacyjnego, natomiast cykl 31-35 dni oraz powyżej 35 dni częściej występował u kobiet pracujących w systemie zmianowym. Kolejne wyniki wskazują, że częściej posiadały dzieci kobiety, które nie pracowały w systemie zmianowym. Również poronienia miały miejsce istotnie statystycznie częściej w grupie kobiet, które pracowały w systemie zmianowym. Problemy prokreacyjne najczęściej występowały u kobiet, które realizowały 4-6 i 7-9 nocnych dyżurów w miesiącu. Zaburzenia w zakresie funkcji seksualnych (badane obszary: pożądanie, podniecenie, nawilżenie, orgazm, satysfakcja seksualna, bolesność przy penetracji) częściej występowały u kobiet pracujących w systemie zmianowym ze zmianą nocną niż pracujących w dzień. Istotnie statystycznie wyższy poziom zadowolenia w zakresie zdrowia, pracy, sytuacji finansowej, czasu wolnego, kontaktów z własnymi dziećmi, swojej osoby, przyjaciół i krewnych, mieszkania, małżeństwa, seksualności oraz w wyniku ogólnym miały badane, które nie pracowały w systemie zmianowym.

Wyniki badań przedstawione są za pomocą 54 tabel oraz 30 rycin. Konstrukcja tabel i rycin jest poprawna, opis wyników badań jest czytelny, sugeruję jedynie, że niekiedy powinien być bardziej szczegółowy.

W dyskusji zawartej na 10 stronach, Doktorantka krytycznie omówiła wyniki badań własnych w odniesieniu do danych z piśmiennictwa. Warto zwrócić uwagę, że dyskusja prowadzona jest zgodnie z ustalonymi hipotezami, co powoduje, że jest uporządkowana i czytelna. Dyskusja napisana jest w sposób interesujący, ma zachowane właściwe tempo

i porusza najbardziej istotne problemy. Dyskusja świadczy o znajomości zagadnienia i dużej rzetelności naukowej.

Doktorantka po przeprowadzeniu szczegółowej analizy materiału, skonstruowała trzy końcowe wnioski. Wnioski drugi oraz trzeci są raczej implikacją praktyczną i należy je tak nazwać. Wniosek pierwszy wymaga zmian i dopracowania, tak by uzyskać odpowiedzi na wcześniej określone problemy badawcze. Wartość pracy byłaby jeszcze większa, gdyby Doktorantka postarała się o wskazanie ograniczeń w badaniu.

Uwagi i sugestie

Z obowiązku recenzenta zwracam uwagę na fakt, że Doktorantka nie uniknęła drobnych błędów literowych, stylistycznych i edytorskich. Niepoprawnie używała określeń: „...badania na grupie”, „Cel rozprawy...”.

Moje wątpliwości dotyczą również kryterium wieku. Doktorantka nie podała średniej wieku, ani też minimalnego i maksymalnego wieku badanych. W opisie mamy tylko informacje o wieku powyżej 46 lat. Nie ma również informacji, czy kryterium włączenia obejmuje tylko kobiety miesiączkujące. Narzędzie zawierało informacje o regularności miesiączkowania, nie było informacji o menopauzie. Bardzo często kobiety w wieku powyżej 46 lat są już po menopauzie. W związku z tym, czy te pytania dotyczyły również danych retrospektywnych, czy po prostu nie uwzględniono tego kryterium w opisie? Brakuje również informacji o średniej wieku badanych położnych pracujących w systemie dziennym bez zmian nocnych, bardzo często są to doświadczone położne, będące w wieku właśnie powyżej 46 roku życia i ich stosunek do seksualności jest znacząco różny niż kobiet młodszych.

Według opinii recenzenta, opis standardowych narzędzi powinien być uzupełniony dla pełnej przejrzystości o autorów i pełne nazwy wersji oryginalnych. Brakuje też opisu przygotowania kwestionariusza „Część III. Zdrowie reprodukcyjne”. Doktorantka nie opisała procesu tworzenia tego narzędzia, nie podała piśmiennictwa, z którego korzystała, nie wyjaśniła czy konsultowała te wybrane aspekty z ekspertami, ani też czy przeprowadziła badanie pilotażowe w celu weryfikacji proponowanego narzędzia.

Proszę również o wyjaśnienie, dlaczego w kryteriach włączenia zastosowano sześciomiesięczny staż pracy?

Podsumowanie

Wyżej wymienione uwagi nie dotyczą merytorycznej wartości pracy, mają jedynie charakter drobnych wskazówek, które mogą okazać się przydatne w przyszłym przygotowaniu rozprawy do publikacji.

Podsumowując, rozprawa stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a całość opracowania dowodzi, że Doktorantka ma dużą wiedzę teoretyczną i umiejętność planowania i realizacji projektu badawczego. Na tej podstawie stwierdzam, że rozprawa doktorska Pani mgr Joanny Moćkun-Pietrzak pt. „Zdrowie reprodukcyjne i zadowolenie z życia seksualnego położnych pracujących zmianowo”, spełnia wymogi stawiane rozprawom doktorskim, określone w *art. 13 ust.1 ustawy z dnia 15 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. Nr 65, poz.595, z późn. zm.)*. W związku z powyższym wnoszę do Rady Nauk o Zdrowiu GUMed w Gdańsku o dopuszczenie Pani mgr Joanny Moćkun-Pietrzak do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Prof. dr hab. n. med. i n. zdr. Elżbieta Grochans

KIEROWNIK
Katedry i Zakładu Pielęgniarstwa
prof. dr hab. Elżbieta Grochans